

Stanovisko Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, z.s. k poslaneckému návrhu novely stavebního zákona

Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, z. s., od svého založení v roce 2001 pozorně sleduje a v nutných případech i komentuje legislativní změny související s ochranou a poznáním národního kulturního dědictví, stejně jako některé problematické záměry či realizace oprav významných součástí národního stavebního dědictví. Níže předložené stanovisko k aktuálně navržené a Poslaneckou sněmovnou projednávané změně památkového zákona je v porovnání s minulými činy a riziky v oblasti památkové péče bezesporu nejnaléhavější, bohužel však zcela adekvátní hrozícím dopadům:

Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR v současné době ve druhém čtení projednává poslanecký návrh na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Jedním ze „souvisejících zákonů“ je i zákon 20/87 Sb. o státní památkové péči. Vzhledem k formě předložení návrhu zákona se tak mimo jakékoliv mantinely obvyklé pro schvalování zákonů v zemích s demokraticky voleným zákonodárným sborem připravuje největší zásah do stavebního práva, ochrany životního prostředí a ochrany národního kulturního dědictví od roku 1989. Zásah devastační.

V roce 1897 publikoval spisovatel Vilém Mrštík svůj proslulý manifest *Bestia Triumphans* v reakci na barbarské boření Starého Města Pražského a Josefova. Dramatické zvolání tehdejšího představitele intelektuální elity proti silným developerským tlakům maskovaným líbivými tezemi o zdravém a čistém „novém“ městu získalo mezi veřejností silnou odezvu a bezesporu bylo předstupněm úsilí chránit odkaz minulosti nejen u jednotlivých izolovaných objektů, ale i v rámci širších urbanistických celků. Mrštíkův protest a následné ustavení Klubu za starou Prahu stojí na počátku procesu, díky kterému jsou dnes funkčně chráněna městská jádra velké řady českých měst. Plošná památková ochrana výrazně přispívá ke kvalitě veřejného prostoru, zvyšuje atraktivitu českých, moravských a slezských měst pro turistický ruch a především, což je asi nejdůležitější, uchovává mimořádně kvalitní doklady národní minulosti v podobě, která je na rozdíl od řady států Evropy výrazně autentická, pravdivá a celistvá. Elitami české historie, památkové péče a urbanismu propracovaný, dlouhodobě konstituovaný systém plošné ochrany nejcennějších urbanistických městských celků (a po roce 1989 i nejcennějších dokladů vývoje českého venkova a utváření kulturní krajiny) je předmětem obdivu (nejen) odborné zahraniční veřejnosti a právem může být zdrojem hrdosti na dílo našich předků, jež česká (a opět nejen) památková péče dokázala uchovat a srozumitelně předává dalším generacím.

Kvalita péče o přírodní a kulturní bohatství je jedním z hlavních ukazatelů funkčního státu. Nekvalita péče o přírodní a kulturní bohatství byla jedním z velkých impulsů rostoucí revolty desetiletí umlčované občanské společnosti na konci 80. let 20. století, a právě obnova zdevastovaného životního prostředí a mnohdy z ideologických důvodů cíleně opomíjené péče o národní stavební, urbanistické a architektonické dědictví patřila k hlavním cílům státu po návratu svobody.

Je nepochopitelné, že v roce 2026, téměř 130 let od Mrštíkova protestu, hrozí nevratná destrukce plošně chráněných dokladů národního kulturního dědictví, a dokonce dědictví světového, zapsaného na seznamech UNESCO. Novela památkového zákona chystaná v rámci procesu přijetí nového stavebního zákona de facto v České republice likviduje plošnou památkovou ochranu. Chráněny mají zůstat pouze jednotlivé kulturní památky, v plošně chráněných územích mají orgány památkové péče u objektů, které nejsou kulturními památkami, řešit pouze zásahy do vnějšího vzhledu objektu. Postačí tedy ponechat čelní fasádu, vše ostatní se může zbořit, bez průzkumu, bez dokumentace. Orgánem památkové péče v těchto případech přitom nově bude státní stavební úřad nazvaný Úřad rozvoje území. Ke stavebním zásahům do vnějšího vzhledu objektu nacházejícího se v památkové rezervaci

nebo památkové zóně navíc nebude třeba vyjádření odborné organizace státní památkové péče, tzn. Národního památkového ústavu, jeho vyžádání bude pouze fakultativní, nikoliv obligatorní.

Dramaticky se však sníží i ochrana nemovitých kulturních památek, na vyjádření k jejich obnově má odborné organizaci nově stačit deset (!), ve složitých případech dvacet kalendářních dnů. Snižují se rovněž nároky na úplnost podkladů pro možnost podání skutečně odborného, a nikoliv pouze formálního, posudku.

Celkové omezení pravomocí státní památkové péče zcela jednoznačně a doložitelně výrazně snižuje rozsah ochrany národního kulturního dědictví i oproti rozsahu ochrany památek v době komunistické totality mezi lety 1948–1989. V této souvislosti je minimálně zarážející, že jak příslušný ústřední správní úřad, kterým je ministerstvo kultury, tak odborný garant výkonu státní památkové péče, tj. Národní památkový ústav, se k návrhu zákona, na rozdíl od řady archeologických pracovišť, dosud veřejně nijak nevyjádřily.

Archeologická pracoviště totiž opakovaně veřejně deklarují, že se chystá také zásadní omezení možností a pravomocí odborných archeologických organizací při provádění archeologických výzkumů. Bez řádně provedených archeologických průzkumů nevratně ztrácíme informace o naší vlastní minulosti stejně jako bez řádně provedených průzkumů dosud stojících staveb. Řada unikátních archeologických nálezů souvisejících s nedávnou akcelerací výstavby liniových staveb přitom nadmíru jasně dokládá, jak je důsledné provádění archeologických výzkumů pro Českou republiku zcela nenahraditelné. Nelze pochopit, že se v České republice nacházejí zákonodárci, kteří pohrdají poznáním vlastní minulosti. Zarážející je rovněž skutečnost, že autoři návrhu, stejně jako zdroj, z něhož byla financována jejich práce, zjevně směřující proti ochraně významných veřejných zájmů, zůstávají anonymní. Je příznačné, že předkladatelé návrhu tyto zásadní informace odmítají zveřejnit, neboť by se nejspíše ukázalo, že jde o prosazování zcela jiných, partikulárních zájmů.

Aplikace novelizovaného památkového zákona dle projednávaného návrhu by byla velkou národní ostudou, u plošně chráněných lokalit zapsaných na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO ostudou mezinárodní. Ryze egoistické touhy silné developerské lobby a bohužel i řady architektů maskované nesmyslnými floskulami o zvýšení dostupnosti bydlení pro nejširší vrstvy obyvatelstva mají vést k likvidaci národního kulturního dědictví. Kulturní národ ve středu Evropy by něco podobného nedopustil. Kulturní ne... Bestia triumphans, verze 2026.

Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, z. s., naléhavě vyzývá všechny zákonodárce a další zainteresované subjekty k zásadní revizi navržené zákonné normy ve prospěch zachování víceméně funkčního systému ochrany národního kulturního (a přírodního) dědictví a k striktnímu vyžadování transparentního postupu v této věci, neboť stávající systém státní památkové péče rozhodně nemá žádný podstatný vliv na kvalitu a dostupnost bydlení v České republice. Zrušení ochrany významné části národního kulturního dědictví bude znamenat přesný opak deklarovaného záměru a bez jakékoliv velké pochybnosti kvalitu života v České republice významně zhorší.

29. května 2026

Rada Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, z.s.